

بررسی اثربخشی آموزش طرح کرامت بر مهارت‌های زندگی (مهارت‌های ارتباطی - اجتماعی) دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان گناوه

مینو طباطبائی^۱، نفیسه رفیعی^۲، آزاده دیری^{۳*}

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش طرح کرامت بر مهارت‌های دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان گناوه بوده است. پژوهش حاضر از لحاظ روش با توجه به نوع طرح پژوهش نیمه آزمایشی و از لحاظ هدف کاربردی است. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه دانش‌آموزان دختر پایه سوم و چهارم مقطع ابتدایی سال ۱۳۹۹-۱۳۹۸ شهرستان گناوه استان بوشهر بوده است. با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس نمونه‌ای به تعداد ۳۰ نفر انتخاب شده است سپس در دو گروه ۱۵ نفره آزمایش و ۱۵ نفره کنترل تقسیم شده است. در این پژوهش از دو پرسشنامه استاندارد مهارت‌های اجتماعی ماتسون (۱۹۸۳) و مهارت‌های ارتباطی کوئین دام (CSTR) (۲۰۰۴) استفاده شده است. و اطلاعات با نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ با آزمون تی-مستقل و تحلیل کوواریانس تحلیل گردید. نتایج نشان داد که مقدار تاثیرگذاری نوع گروه آماری بر هر دو متغیر مهارت ارتباطی و مهارت اجتماعی معنادار می‌باشد ($P < 0.05$). همچنین پس از اجرای طرح کرامت میزان مهارت‌های ارتباطی افزایش داشته است و میزان مهارت‌های اجتماعی پس از اجرای طرح کرامت نیز افزایش داشته است. لذا اجرای طرح کرامت منجر به بهبود مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی در بین دانش‌آموزان می‌شود و پیشنهاد می‌شود این طرح در بین دانش‌آموزان کلیه مقاطع اجرایی شود.

کلمات کلیدی: طرح کرامت، مهارت‌های زندگی، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های اجتماعی

^۱ استادیار گروه علوم انسانی، واحد فولادشهر، دانشگاه پیام نور، فولادشهر، ایران

^۲ استادیار گروه علوم انسانی، واحد پیربکران، دانشگاه پیام نور، پیربکران، ایران

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد علوم تربیتی، گروه علوم انسانی، واحد اصفهان، دانشگاه پیام نور، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول)

مقدمه

آماده‌سازی کودکان و نوجوانان برای زندگی اجتماعی به یک نگرانی مهم برای مقامات آموزشی اکثر کشورها تبدیل شده است و طیف وسیعی از تلاش‌ها و تدابیر آموزشی و پژوهشی آن‌ها صرف شناسایی ابعاد برنامه‌های درسی بر نحوه پرورش مؤثر آن‌ها می‌شود (یوسفی افراکتی و صمدی، ۱۳۹۶). گسترش آموزش‌های رسمی و کمی و تاکید بر محفوظات و انباشت فرمول‌ها و اطلاعات در ذهن بدون توان تجزیه و تحلیل و ربط دادن آن‌ها به هم شهروندان خلاق، کارا، کارآفرین، آگاه و متفکر تربیت نخواهد کرد. در نتیجه بهتر است برای رسیدن به جامعه توسعه یافته به کیفیت آموزش و بعد تربیت و پرورش انسان توجه خاصی شود و مهارت‌های مختلف زندگی را معلمان توانا، علاقه‌مند و تربیت شده به دانش‌آموزان بیاموزند تا آن‌ها با کسب قابلیت‌های لازم جامعه خود را در تقویت اعتقادات دینی، توسعه علمی، فرهنگی و تربیتی و نیز ثبات و آرامش کمک کنند (عرب نیا و مشتاقی، ۱۳۹۴). با توجه به اهمیت یادگیری مهارت‌های زندگی برای مواجهه با مسائل و مشکلات روزمره و تأثیر آن بر بهبود زندگی فردی و اجتماعی و نیز تأکیدی که بر آن گردیده است، می‌بایست در فرآیند تعلیم و تربیت بدان توجه لازم به عمل آید و در همین راستا است که امروزه بخشی از برنامه‌های رسمی درسی مدارس در اکثر نظام‌های آموزشی به آموزش این مهارت‌ها اختصاص یافته است (یوسفی افراکتی و صمدی، ۱۳۹۶) که از جمله این مهارت‌ها می‌توان به مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی نام برد. مهارت‌های اجتماعی در برگزیده رفتارهایی هستند که احتمال تقویت از سوی اطرافیان را افزایش می‌دهد و موجب عملکرد شایسته کودک در جامعه می‌گردند یکی از وظایف اجتماعی کودکان فراگرفتن مهارت در ایجاد رابطه‌ای متقابل و موفق با همسالان است نهادهای اجتماعی و عملکرد آن‌ها عامل مؤثری در چگونگی اجتماعی شدن دانش‌آموزان و نحوه بر عهده گرفتن نقش‌های حال و آینده آنان است از جمله این نهادها، مدرسه نقش خیلی مهمی در این رابطه دارد (سعادت و دهقان دهنوی، ۱۳۹۳). این مهارت‌ها برای سازش یافتگی و کارکرد بهنجار مهم هستند و نارسایی در مهارت‌های اجتماعی به طور نزدیکی با اختلالات روانی و مشکلات رفتاری مرتبط هستند. هدف از آموزش مهارت‌های اجتماعی در نظام‌های آموزشی فراگیرسازی شده دستیابی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه به چهار هدف اولیه می‌باشد: بهبود فراگیری مهارت‌های اجتماعی، بهبود عملکرد مهارت‌های اجتماعی، کاهش یا برطرف کردن مشکلات رفتاری، تسهیل تعمیم دهی و نگهداری مهارت‌های اجتماعی (خضری، ۱۳۹۱). مهارت دیگر مورد توجه، مهارت‌های ارتباطی است. مهارت‌های ارتباطی به منزله آن دسته از مهارت‌هایی است که افراد طی آن اطلاعات، افکار و احساسات خود را از طریق مبادله کلامی و غیر کلامی با یکدیگر در میان می‌گذارند. مهارت‌های ارتباطی کارآمد نقش مهمی در موفقیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان دارد. در واقع آموزش مهارت‌های ارتباطی باعث افزایش انگیزش دانش‌آموزان نسبت به یادگیری و تحصیل می‌شود. آموزش مهارت‌های ارتباطی باعث بهبود سازگاری اجتماعی، ارتباطات اجتماعی او با همسالان، همکلاسی و معلمان شده و میزان انگیزش دانش‌آموز به تحصیل را افزایش می‌دهد (احمدی و همکاران، ۱۳۹۷).

در کشور ما چند سالی است که بحث مهارت‌های زندگی به طور جدی مورد توجه قرار گرفته است. آموزش مهارت زندگی به شیوه نوین از سال ۱۳۷۴ و با همکاری سازمان بهزیستی، یونیسف، سازمان جهانی بهداشت و معاونت پرورشی در آموزش

و پرورش کلید خورد و تا سال ۱۳۷۷ به صورت آزمایشی در تعدادی از دوره‌های مختلف تحصیلی به شیوه غیر رسمی ایجاد شد (آقازاده و همکاران، ۱۳۸۴). در برنامه آموزش مهارت‌های زندگی در کشور ایران در دوره ابتدایی تلاش شده تا ضمن بهره‌گیری از تجارب مفید سایر ملل، باتوجه به جهت‌گیری‌های ارزشی و آموزه‌های دینی و اسلامی به آداب و مهارت‌های مورد نیاز یک فرد ایرانی مسلمان پرداخته شود (یوسفی افراکتی و صمدی، ۱۳۹۶). یکی از طرح‌هایی که در حوزه تربیت ارزشی (به ویژه اخلاقی) بعد از انقلاب در معاونت پرورشی و بعدها در معاونت آموزش عمومی دنبال شد، آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) است (قنبری و همکاران، ۱۳۹۷). طرح کرامت در دوره دبستان یکی از مهمترین و کاربردی‌ترین طرح‌هایی است که باعث می‌گردد آموزگاران بتوانند به صورت کاربردی دانش‌آموزان را با نکات اخلاقی آشنا نمایند. در واقع طرح کرامت پاسخی به چالش بزرگ تشکیلات امور تربیتی در ایجاد تمایز و تفکیک بین آموزش و پرورش و حذف نقش ارزشمند تربیتی معلمان در مدرسه است. مجریان این طرح آموزگاران هر پایه هستند که طرح را در طول هفته و در لابلای برنامه درسی و تلفیق با موضوعات محتوای کتاب‌های درسی اجرا می‌کنند. آموزش هریک از مفاهیم با بهره‌گیری از روش مشارکتی و فعال مانند بحث و گفت‌وگو، قصه‌گویی، شعرخوانی، نمایش خلاق، بازی و سرگرمی، انجام تکالیف علمی و تحقیق و پژوهش انجام می‌شود. باتوجه به اجرای طرح کرامت در مقطع ابتدایی که از مهم‌ترین سال‌های زندگی انسان به شمار می‌رود و لزوم آموزش مهارت‌های اجتماعی که سبب افزایش مسئولیت‌پذیری، عزت‌نفس، افزایش مهارت حل مسائل شخصی و بین فردی و در نهایت تبدیل به شهروند نمونه جهانی می‌شود، لزوم انجام پژوهش در زمینه مذکور بسیار ضروری به نظر می‌رسد (عرب‌نیا و مشتاقی، ۱۳۹۴). از جمله اهداف طرح کرامت شامل: ۱- ملکه و درونی سازی مفاهیم اعتقادی، اخلاقی، و اجتماعی معین شده در جهت نیل به کرامت انسانی و پاسداری از عزت‌نفس دانش‌آموزان ۲- افراد براساس آن بتوانند ضمن رعایت ارزش‌ها و هنجارهای جامعه به نیازها و خواسته‌های فردی و اجتماعی خود پاسخ دهند ۳- ایجاد بستر مناسب برای رشد تفکر خلاق و نقاد دانش‌آموزان ۴- افراد بتوانند با بهره‌گیری از آموزه‌های دینی با مسائل و مشکلات روبرو شده و درصدد حل آن برآیند ۵- افراد براساس آن بتوانند ضمن رعایت ارزش‌ها و هنجارهای جامعه به نیازها و خواسته‌های فردی و اجتماعی خود پاسخ دهند. طرح کرامت دارای ۱۱ مهارت اساسی شامل: ارتباط با خدا، ارتباط مؤثر، روابط بین فردی، شرافت، همدلی، مدیریت هیجانات، تصمیم‌گیری، انطباق اجتماعی، عزت‌نفس، تفکر و خودآگاهی می‌باشد. مفاهیم جزئی همان واحد کار می‌باشد که برای هر پایه ۳ واحدکار در نظر گرفته شده است. واحدهای کار براساس هر پایه عبارتند از: پایه اول (یادخدا، تشکر و صداقت و خوشرویی)، پایه دوم (شجاعت، احسان، صلح و مدیریت غم و مدیریت خشم)، پایه سوم (حیا، دوستی، مدارا و مشارکت، مسئولیت‌پذیری)، پایه چهارم (عفت و غیرتمندی، چشم‌پوشی، صبر و دور اندیشی)، پایه پنجم (حل مسئله، توکل، انصاف، امر به معروف و آزادی) و برای پایه ششم به صورت تلفیقی از کلیه پایه‌ها در نظر گرفته می‌شود (عمید و همکاران، ۱۳۹۷). در راستای انجام این اهداف به دنبال آنیم که به بررسی اثربخشی طرح آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) بر مهارت‌های ارتباطی - اجتماعی دانش‌آموزان سال سوم و چهارم ابتدایی بپردازیم. و واحدکارهای حیا، دوستی و مدارا، عفت و غیرتمندی و چشم‌پوشی و صبر را مورد تحلیل و بررسی قرار می‌دهیم. زیرا اگر دانش‌آموزان ضمن رعایت ارزش‌ها و هنجارهای جامعه

بتوانند به نیازها و خواسته‌های فردی و اجتماعی خود پاسخ دهند، می‌تواند زمینه‌سازی حضور فعالی در تولید و اجرای برنامه‌های تربیتی داشته باشند و در برابر مشکلات و ناهنجاری‌های جوامع امروزی و جوامع آینده پاسخگو باشند و بتوانند زندگی سالم و به دور از تنشی را تجربه کنند. آموزش واحدکارهای انتخاب شده در پایه سوم و چهارم و نهادینه کردن رفتارهای ارتباطی - اجتماعی دانش‌آموزان سبب درمان ماندن و توانایی مقابله داشتن با تهاجم‌های فرهنگی جوامع امروزی را خواهد داشت. از این رو پرداختن به این موضوع دارای اهمیت فراوان است. لذا باتوجه به مطالب عنوان شده سؤال اصلی این پژوهش عبارت است از: اثربخشی آموزش طرح کرامت بر مهارت‌های زندگی (مهارت‌های ارتباطی - اجتماعی) دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان گناوه چگونه است؟ انسان موجودی اجتماعی است و به همین دلیل از لحظه تولد تا آخر عمر در اجتماع به سر می‌برد و دائماً در تعامل با انسان‌های دیگر می‌باشد. موضوع مهارت‌های اجتماعی کودکان بخشی از مسئله اجتماعی شدن آنان است و اجتماعی شدن جریانی است که در آن هنجارها، مهارت‌ها، انگیزه‌ها و طرز تلقی‌ها و رفتار فرد شکل می‌گیرد. مهارت‌های اجتماعی می‌تواند به عنوان مهارت‌های لازم برای تطبیق با نیازهای اجتماعی و نیز حفظ روابط بین فردی رضایت بخش تعریف شود (جلیلی آبکنار، ۱۳۸۹). امروزه با ظهور فناوری‌های جدید و صنعتی شدن جامعه، زندگی انسان‌ها دستخوش تغییر و تحول شده است و با انبوهی از مسائل و مشکلات روبرو شده‌اند که حل آن‌ها مستلزم کسب مهارت‌های فردی و اجتماعی است که در این میان نقش مهارت‌های زندگی به عنوان یک روش پیشگیری از آسیب‌های فردی و اجتماعی اهمیت زیادی دارد. بسیاری از دانش‌آموزان در رویارویی با مسائل زندگی فاقد مهارت‌ها و توانایی‌های لازم‌اند و آموزش‌های سنتی و مرسوم در قالب یادگیری‌های درون مدرسه‌ای نتوانسته‌اند آن‌ها را در حل مسائل زندگی یاری کنند (گیلک، ۱۳۸۵). بنابراین برنامه آموزش مهارت‌های زندگی مطابق متن راهنمای مهارت‌های مربوط به کودکان دبستانی ممکن است در کل باعث ارتقای سطح توانمندی‌ها و کاهش مشکلات دانش‌آموزان شود، ولی اثر آن بر اجزای تشکیل دهنده این توانمندی‌ها و مشکلات به تفکیک مشخص نیست بنابراین نیازمند پژوهش‌های دیگر است (عربگل و همکاران، ۱۳۸۴). برخورداری از مهارت‌های اجتماعی و ارتباطات ثمربخش، برای داشتن عملکرد موفق در زندگی ضروری است. مهارت‌های اجتماعی از فرهنگ و گروه‌های اجتماعی که فرد در ارتباط با آن‌ها قرار دارد، تأثیر پذیرفته و میزان برخورداری از این مهارت‌ها در سلامت رفتاری و اجتماعی افراد نقش بسزایی را ایفا می‌نماید (احمدی و همکاران، ۱۳۹۷). تعلیم و تربیت، اگرچه دنبال پرورش انسان‌های رشد یافته باشد که هست، ناچار باید مسئله رشد اجتماعی را به عنوان یکی از زمینه‌های فعالیت خود مورد ملاحظه قرار دهد. بنابراین، همراه با رشد در سایر مهارت‌های تحصیلی، پرداختن به جنبه‌های اجتماعی زندگی و کسب آمادگی‌های لازم برای برقراری رابطه‌های سالم با دیگران، یکی از چالش‌های فراروی کودکان در حال پرورش و نیز به طریق اولی، از وظایف دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت است (سبزواری و همکاران، ۱۳۹۴). اخیراً هم مشخص شده است که دانش‌آموزانی که مهارت‌های ارتباطی پایین‌تری دارند کمتر از سایر افراد تمایل به ادامه تحصیل دارند و در دوران مدرسه ترک تحصیل می‌کنند. افرادی هم که عامل باخت‌ها و موفقیت‌های خودشان را دیگران می‌دانند، افرادی هستند که مهارت‌های ارتباطی پایینی دارند. در صورتیکه دانش‌آموزان توانایی مدیریت خودشان و توانایی‌ها و ضعف‌هایشان را نداشته باشند، در سال تحصیلی با مشکل روبرو می‌شوند و نمی‌توانند خودشان را با برنامه کلاسی هماهنگ

کنند. پژوهشگران معتقدند که دانش‌آموزان برای موفقیت در مدرسه و دانشگاه به یادگیری مهارت‌های غیرهوشی هم نیاز دارند. به مهارت‌های غیر هوشی مهارت‌های نرم یا مهارت‌های ارتباطی هم گفته می‌شود. این مهارت‌ها شامل ویژگی‌های حسی، رفتاری و اجتماعی می‌شوند. این مهارت‌ها کمک می‌کند تا دانش‌آموزان در رهبری، مدیریت، کارهای گروهی و پشتکار قدرت پیدا کنند (خسروجردی، ۱۳۹۷). کارشناسان بر تأثیر مثبت مهارت‌های زندگی در استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های هوشی و شناختی، پیشگیری از رفتارهای خشونت‌آمیز، افزایش خود اتکایی و اعتماد به نفس و بخصوص کاهش سوءمصرف مواد تأکید کرده‌اند و معتقدند، یادگیری موفقیت‌آمیز مهارت‌های زندگی، احساس یادگیرندگی را در مورد خود و دیگران تحت تأثیر قرار می‌دهد و علاوه بر آن کسب این مهارت‌ها، نگرش دیگران را در مورد فرد، عوض می‌کند و به همین دلیل مهارت‌های یاد شده هم شخص را تغییر می‌دهد و هم محیط را، و در نهایت باعث ارتقاء بهداشت روانی می‌شود.

با توجه به اینکه اکثریت جمعیت کشور ما را کودکان و نوجوانان تشکیل می‌دهند، ضروری است به زمینه‌های مناسب برای ارتقای بهداشت روانی و سطح سلامت دانش‌آموزان پرداخته شود و شرایطی فراهم آید تا مسئولان مدارس، برنامه‌ریزان، مشاوران، روان‌شناسان و سایر دست‌اندرکاران آموزش و پرورش از طریق آشنایی با موضوع‌های بهداشت روانی، کودکان و نوجوانان را برای دست‌یابی به روان سالم یاری دهند. پژوهش‌های مختلف و نظر سنجی‌هایی در خصوص میزان موفقیت اجرای طرح آموزش آداب و مهارت‌های زندگی مطابق با اهداف کلی طرح صورت گرفته است که نشان دهنده موفقیت طرح و تأثیر مثبت آن بر رشد شخصیت دانش‌آموزان، افزایش اعتماد به نفس، ایجاد فضای عاطفی و روانی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشد. پژوهش‌های گذشته میزان موفقیت دانش‌آموزان را در مهارت‌های حل مسئله، بهداشت روانی، اعتماد و عزت نفس، مسئولیت‌پذیری، خودآگاهی و انطباق اجتماعی مورد بررسی قرار داده‌است. پژوهش حاضر در نظر دارد به بررسی طرح کرامت بر مهارت‌های زندگی اجتماعی-ارتباطی بپردازد و بعد فرهنگی آن را مورد توجه قرار دهد. در این پژوهش به دنبال آن است که میزان موفقیت دانش‌آموزان پایه سوم و چهارم ابتدایی را پس از گذراندن طرح کرامت بر ارتقای مهارت‌های ارتباطی-اجتماعی حیا، دوستی و مدارا، عفت و غیرتمندی و چشم‌پوشی و صبر را در دانش‌آموزانی که این طرح را گذرانده‌اند و دانش‌آموزانی که طرح را نگذرانده‌اند را مورد بررسی و پژوهش قرار دهد. از جهت نظری این پژوهش به بررسی طرح کرامت و مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی می‌پردازد و اطلاعاتی را در این زمینه ارائه می‌دهد که از نظر کاربردی می‌تواند برای مسئولان و مجریان این طرح مفید باشد. طرح کرامت در دوره دبستان یکی از مهمترین و کاربردی‌ترین طرح‌هایی است که باعث می‌گردد آموزگاران بتوانند به صورت کاربردی دانش‌آموزان را با نکات اخلاقی آشنا نمایند. در طرح کرامت ابتدایی آموزگار سخنان دانش‌آموزان را می‌شنود و سعی می‌نماید مشکلات را به بهترین نحو ممکن برطرف نماید. در این طرح برای مقابله با مشکلات اخلاقی دانش‌آموزان به جای ریزش در مسایل و بحث و گفت‌وگوی بیپوده با توجه به نکات کلیدی در واحد کارهای طرح کرامت راهکارهای ممکن را به صورت فهرست بندی شده ارائه می‌دهند (آقازاده، ۱۳۸۰). از آنجا که معلمان بیش از هر فرد دیگری به روحیه و اخلاق تک تک دانش‌آموزان آشنایی کامل دارد می‌تواند برای آشنایی دانش‌آموزان با ارزش‌های اخلاقی بازی‌های گروهی، بازدیدهای علمی و مشارکت‌های کلاسی

را برگزار نماید تا به این وسیله دانش آموزان بتوانند مشکلات و مسائل اخلاقی خود را برطرف نمایند و به رفتار شایسته و بایسته‌ای دست پیدا کنند (حامی کارگر، ۱۳۸۸). و پژوهش‌هایی در این حیطه نیز انجام شده است که می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

مؤمنی مهمونی و همکارانش (۱۳۹۰) اثرگذاری آموزش مهارت‌های زندگی بر سلامت روان و عزت نفس دانش‌آموزان دختر را بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های زندگی، سلامت روان دانش‌آموزان و عزت نفس آن‌ها را بهبود می‌بخشد. تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر نشانه‌های جسمانی و اضطراب و بی‌خوابی معنادار بوده است، اما بر نارسا کنش‌روی اجتماعی و افسردگی معنادار نبوده است. تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر عزت نفس کلی، عزت نفس اجتماعی و عزت نفس تحصیلی معنادار بوده است. اما بر عزت نفس خانوادگی معنادار نبوده است. ارجمندینیا و همکاران (۱۳۹۰) به منظور بررسی تحقیقات انجام شده در حوزه آداب و مهارت‌های زندگی فراتحلیلی در این زمینه انجام دادند. در ارتباط با محتوای این موضوع به این نتیجه رسیدند که مهارت‌هایی چون بخشودگی، مدیریت کسب و کار در منزل (که در زمره مهارت‌های بومی) قرار دارند با کمترین فراوانی مواجه هستند. گرایش بیش از حد به تحقیقات کمی، تأکید بیش از حد بر استفاده از پرسشنامه و عدم استفاده مناسب از مصاحبه و مشاهده، عدم مشاهده دقیق یک مطالعه دقیق تطبیقی در این حوزه، گرایش بیش از حد بر مهارت‌های زندگی مورد نظر فرهنگ غرب و کم‌اعتنایی به مهارت‌های زندگی متناسب با فرهنگ ایرانی-اسلامی، استفاده همزمان از فرضیه و سوال در بسیاری از تحقیقات، عدم دقت در روش‌های دقیق نمونه‌گیری و بسنده کردن به کمترین نمونه مورد نیاز، تمرکز انجام مطالعات بر روی دانش‌آموزان دبیرستانی و کم‌اعتنایی به دانش‌آموزان راهنمایی و بزرگسالان، تکه تکه کردن مهارت‌های زندگی و عدم توجه همزمان به مجموعه مهارت‌ها در مطالعات از جمله نقایص روش‌شناختی و محتوایی پژوهش‌های انجام شده در حوزه آداب و مهارت‌های زندگی است. محمد داودی و راستگو (۱۳۹۲) پژوهشی تحت عنوان "تأثیر عامل مدیریت در اجرای مطلوب طرح آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) در مدارس ابتدایی از دیدگاه معلمان زرنده" انجام دادند. این تحقیق با هدف شناسایی عامل مدیریت بر اجرای مطلوب طرح آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) انجام پذیرفته است. در نهایت مشخص شد عامل مدیریت، در اجرای مطلوب طرح آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) با توجه به نتایج بدست آمده مؤثر است. و مشخص شد بین وضعیت موجود و مطلوب عامل مدیریت در اجرای طرح آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) تفاوت وجود دارد. بین دیدگاه معلمان زن و مرد نیز در وضعیت موجود و مطلوب تفاوت وجود دارد. جهانپور و فکوری (۱۳۹۳) طی تحقیقاتی که درمورد ارزیابی طرح آموزش مهارت‌های زندگی بر بهداشت روانی و اعتماد به نفس دانش‌آموزان ابتدایی پایه اول انجام دادند به این نتایج رسیدند که: ۱- آموزش مهارت‌های زندگی بر سلامت روانی و اعتماد به نفس دانش‌آموزان ابتدایی شهرستان رشتخوار از دیدگاه مدیران و معاونین آموزشی و معلمان ابتدایی در سطح ۹۹٪. تأثیر مثبت و معناداری دارد. ۲- بین دیدگاه مدیران و معاونین آموزشی و معلمان ابتدایی زن با مرد به لحاظ سنجش تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر سلامت روانی و اعتماد به نفس دانش‌آموزان ابتدایی به طور کلی تفاوت معناداری وجود ندارد. بندک و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر خلاقیت

پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که آموزش مهارت‌های زندگی بر خلاقیت تأثیر دارد. به این نتایج دست یافتند که آموزش مهارت‌های زندگی به دلیل تغییر مثبت در خودپنداره، عزت نفس، خودآگاهی و کاهش استرس از لحاظ روانی آمادگی خلاقیت در دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد. حسنی (۱۳۹۴) در پژوهشی به نقد و بررسی طرح کرامت در دوره ی آموزش ابتدایی پرداخت. در نقد و بررسی طرح کرامت در دوره ابتدایی می‌نویسد که به سبب عدم وجود مبانی نظری برای نظم دادن به مفاهیم ارزشی مورد بحث در واحدهای کار، اغتشاش و بی‌نظمی ایجاد شده است. عرب نیا و مشتاقی (۱۳۹۴) به بررسی بررسی اثربخشی آموزش بعد مهارت‌های اجتماعی طرح کرامت بر افزایش مهارت‌های زندگی شهروندی دانش‌آموزان دختر سال سوم پرداختند. نتایج این آموزش نشان داد که آموزش بعد اجتماعی طرح کرامت می‌تواند اثر معناداری بر مؤلفه‌های تربیت شهروندی (قانون‌گرایی، روحیه مشارکت‌جویی، مسئولیت‌پذیری و اعتماد به نفس) داشته باشد. ساده (۱۳۹۴)، به بررسی نقش طرح کرامت در فراگیری آداب زندگی دانش‌آموزان دختر ابتدایی در سال اول پرداخته است. نتایج نشان داده است که اجرای طرح کرامت واحد کار همدلی، واحد کار مدیریت شادی، واحد کار مشورت، واحد کار نظم، واحد کار قناعت تأثیر معناداری بر فراگیری آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان دارد. و آموزش ویژه و هدفمند می‌تواند به توانمندی دانش‌آموزان در مهارت‌های زندگی کمک می‌کند و بر این دلالت دارد که آموزش طرح کرامت بر فراگیری آداب زندگی تأثیر مستقیمی دارد. نهبوندی (۱۳۹۵) به بررسی رابطه ی بین طرح کرامت و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان پایه پنجم پرداخته‌است. نتایج بدست آمده نشان داد که: اجرای طرح کرامت بر رشد مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی در شهر خوی تأثیر دارد دانش‌آموزانی که طرح کرامت را گذرانده اند نسبت به دانش‌آموزانی که این طرح را نگذارنده اند مهارت خود آگاهی بالاتری دارند همچنین تصمیم‌گیری و مهارت‌های انضباط اجتماعی بالاتری دارند. محموند و همکاران (۱۳۹۵) پژوهشی تحت عنوان "بررسی میزان اثر بخشی اجرای طرح کرامت (اخلاقی، اسلامی) بر یادگیری مهارت‌های زندگی در بین دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهرستان نقده" انجام دادند. این پژوهش با هدف بررسی تأثیر طرح کرامت در دانش‌آموزان مدارس دوره دوم ابتدایی اجرا شد نمونه مورد مطالعه شامل ۱۳۰ نفر از دانش‌آموزان دختر است. که بصورت تصادفی از مدارس دخترانه دوره دوم ابتدایی در شهرستان نقده انتخاب شدند. از روش همبستگی برای بررسی روابط بین متغیرها استفاده شد. و نتایج نشان داد بین اجرای طرح کرامت و یادگیری مهارت‌های چند گانه زندگی روابط معنادار وجود دارد. یوسفی افراکتی و صمدی (۱۳۹۶) بیان کردند که از نظر معلمان علاقه‌مندی دانش‌آموزان به یادگیری مهارت حل مسئله و بررسی راه‌حل‌های گوناگون و انتخاب بهترین راه‌حل، ارزیابی راه‌حل‌های انتخاب شده و مشارکت گروهی و تعامل در حل مسئله در حد قابل قبول است اما دانش‌آموزان در شناخت مسئله، مهارت جمع آوری اطلاعات، توانایی تولید و خلق راه‌حل‌های مختلف و توانایی به اجرا درآوردن راه‌حل‌های مسئله هنوز نیاز به آموزش و برنامه دقیق‌تری دارند. به طور کلی نتایج این پژوهش نشان داد که از نظر معلمان میزان موفقیت برنامه آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) بر کسب توانایی مهارت حل مسئله دانش‌آموزان نیاز به توجه بیشتری دارد. برقی و گروسی (۱۳۹۶) نیز به بررسی تأثیر آموزش آداب و مهارت‌های زندگی (طرح کرامت) بر سلامت روحی و روانی و اعتماد و عزت نفس دانش‌آموزان پسر پایه ششم پرداختند و به این نتایج رسیدند که آموزش آداب و مهارت‌های

زندگی، سلامت روحی و روانی، اعتماد و عزت نفس دانش آموزان را بهبود می بخشد. همچنین به این نتیجه دست یافتند که تأثیر آموزش آداب و مهارت‌های زندگی بر نشانه های جسمانی و اضطراب، عزت نفس اجتماعی و عزت نفس تحصیلی معنا دار بوده است، اما بر افسردگی و عزت نفس خانوادگی معنا دار نبوده است. احمدی و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی تحت عنوان "بررسی تأثیر آموزش مهارت های زندگی بر امیدواری در دانش آموزان پسر پایه ی پنجم شهرستان کاشمر سال تحصیلی ۹۵-۹۶" انجام دادند. هدف تحقیق ایشان بررسی تأثیر آموزش مهارت های زندگی (طرح کرامت) بر امیدواری در دانش آموزان پسر پایه ی پنجم شهرستان کاشمر بود. نتایج تحقیق ایشان نشان داد آموزش مهارت های زندگی بر پرورش امیدواری در دانش آموزان پسر پایه ی پنجم شهرستان کاشمر تأثیر معناداری دارد و در نهایت نتایج فرضیه اصلی تحقیق مبنی بر آموزش آداب و مهارت‌های زندگی بر امیدواری دانش آموزان پسر پایه ی پنجم شهرستان کاشمر را مورد تأیید قرار داده است.

لذا باتوجه به مطالب عنوان شده و پژوهش‌های مختلف و نظر سنجی‌هایی که در خصوص میزان موفقیت اجرای طرح آموزش آداب و مهارت‌های زندگی مطابق با اهداف کلی طرح صورت گرفته است که نشان دهنده ی موفقیت طرح و تأثیر مثبت آن بر رشد شخصیت دانش آموزان، افزایش اعتماد به نفس، ایجاد فضای عاطفی و روانی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می باشد پژوهش‌های گذشته میزان موفقیت دانش آموزان را در مهارت‌های حل مسئله، بهداشت روانی، اعتماد و عزت نفس، مسئولیت پذیری، خودآگاهی و انضباط اجتماعی مورد بررسی قرار داده است. پژوهش حاضر در نظر دارد به بررسی طرح کرامت بر مهارت‌های زندگی اجتماعی- ارتباطی بپردازد و بعد فرهنگی آن را مورد توجه قرار دهد. در این پژوهش به دنبال آن است که میزان موفقیت دانش آموزان پایه سوم و چهارم ابتدایی را پس از گذراندن طرح کرامت بر ارتقای مهارت‌های ارتباطی- اجتماعی حیا، دوستی و مدارا، عفت و غیرتمندی و چشم پوشی و صبر را در دانش آموزانی که این طرح را گذرانده اند و دانش آموزانی که طرح را نگذرانده اند را مورد بررسی و پژوهش قرار دهد. از جهت نظری این پژوهش به بررسی طرح کرامت و مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی می پردازد و اطلاعاتی را در این زمینه ارائه می دهد که از نظر کاربردی می تواند برای مسئولان و مجریان این طرح مفید باشد.

روش

روش پژوهشی، با توجه به نوع طرح پژوهش نیمه آزمایشی و با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل بوده است. و از لحاظ هدف کاربردی است.

جامعه و نمونه آماری و روش نمونه گیری

جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه دانش آموزان پایه سوم و چهارم مقطع ابتدایی شهرستان گناوه استان بوشهر در سال ۱۳۹۸-۱۳۹۹ می باشد. در مجموع شهرستان گناوه ۷۴ مدرسه ابتدایی دارد که در این پژوهش پایه سوم و چهارم آن مدنظر می باشد با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس نمونه ای به تعداد ۳۰ نفر انتخاب شده است سپس به دو گروه ۱۵ نفره آزمایش و ۱۵ نفره کنترل تقسیم شده است برای جمع آوری داده ها از ابزارهای زیر استفاده شد:

از پرسشنامه استاندارد مهارت‌های اجتماعی ماتسون (۱۹۸۳) و پرسشنامه استاندارد مهارت‌های ارتباطی کوئین دام (CSTR) استفاده شده است. با توجه به نظر اساتید محترم مخصوصاً استاد راهنما و معلمان پرسشنامه از روایی مناسبی برخوردار است. مقدار آلفای بدست آمده از مؤلفه های تحقیق برابر با ۰,۷۸ می باشد که نشان از پایایی پرسشنامه است. روش اجرای طرح پژوهش نیز به شرح زیر بوده است:

روش اجرای پژوهش به این صورت بود که پس از انتخاب نمونه مورد نظر (با توجه به ملاک های ورود و خروج) و گمارش تصادفی شرکت کنندگان در دو گروه آزمایش و کنترل، انتخاب شدند و سپس شرکت کنندگان گروه آزمایش در جلسات طرح کرامت قرار گرفتند. در حالی که، شرکت کنندگان در گروه کنترل، طبق روال همیشه درس‌ها را با روش تدریس معمول خود را دریافت کردند. لازم به ذکر است که آموزش های لازم توسط دو تن از معلمان پایه سوم و چهارم (که از لحاظ سابقه تدریس و شیوه تدریس یکسان بوده اند به عنوان معلمان اجرای طرح انتخاب شده اند) اجرا شد. پس از پایان جلسات پرسشنامه های پژوهش همه در یک نوبت و در قالب یک شکل به دانش آموزانی که به عنوان نمونه انتخاب شدند، ارائه گردید و برای آن‌ها، توضیح کلی در مورد چگونگی پاسخگویی به هر پرسشنامه داده شد، سپس آن‌ها به پرسشنامه ها پاسخ دادند. تمام اطلاعات آن‌ها محرمانه بود و به شرکت کنندگان، این اطمینان داده شد که اطلاعات محرمانه و بدون نام می باشد. پس از تکمیل پرسشنامه ها، پرسشنامه ها توسط شرکت کنندگان هر دو گروه تکمیل شد و برای ادامه روند پژوهش مورد استفاده پژوهشگر قرار گرفت. روش اجرا شامل ۱۰ جلسه آموزش ۴۵ دقیقه ای معادل حدود ۸ ساعت آموزش در قالب نمایش واحدهای کار ۴ گانه طرح کرامت به شرح زیر در دو مقطع سوم و چهارم ابتدایی می باشد:

جدول ۱- مراحل اجرای روش تدریس

جلسات	محتوای جلسه
جلسه اول	ابتدا در طی ۲ تا ۳ جلسه در مورد ضرورت هر یک از واحد کارهای طرح کرامت در زندگی انسان‌ها، اینکه در صورت عدم وجود عزت نفس و کرامت در زندگی انسان‌ها، شخصیت او در زندگی و در جامعه لگدمال می شود و نمی تواند در زندگی به اهداف الهی خود نایل شود که این توضیحات مصداق این حدیث می باشد (من هانت علیه نفسه فلاتامن شره) برای دانش آموزان توضیح داده شد. همچنین توضیحات لازم درباره‌ی جایگاه موضوع واحد کار در منابع دینی، علمی و ارتباط آن با کرامت انسانی می باشد که مجری پس از مطالعه آن می تواند با آگاهی و توانایی بیشتری از عهده‌ی اجرای آن واحد کار برآید لذا مرور کامل مبانی هر یک از واحدهای کار به صورت انفرادی یا دوره ها و کلاس‌های آموزشی مورد تأکید است.
جلسه دوم	گروه بندی دانش آموزان بر طبق نام‌ها یا موضوعات کرامتی (حیا، دوستی و مدارا، عفت و غیرتمندی، چشم‌پوشی و صبر). بدین منظور دانش آموزان در دو مقطه سوم و چهارم ابتدایی با توجه به موضوعات کرامتی در هر پایه به گروه‌های مشخصی تقسیم می شوند.
جلسه سوم	در نظر گرفتن یک دفتر کار برای هر نفر از اعضای گروه بر اساس هر یک از موضوعات کرامتی. بدین صورت که قبل از معرفی شیوه های اجرایی لازم است دانش آموزان با ابزاری به نام دفترکار آشنا شوند. این دفتر در واقع کتابی است که

مطالب آن توسط دانش آموزان با همکاری معلم، پدر و مادر و سایر دانش آموزان در طول سال تحصیلی تألیف خواهد کرد.	
در طول هر جلسه ۱ گروه قبل از تعیین موضوعات، طرح های ابتکاری خود را به دیگر دانش آموزان ارائه می دهند.	جلسه چهارم
از تمامی دانش آموزان خواسته شده که با توجه به موضوعات واحد کار و شیوه اجرایی خاص خود روزنامه دیواری تهیه نمایند و نمایشگاهی از نشریه دیواری ها گذاشته شود. شیوه های اجرایی شامل تمام فعالیت هایی است که دانش آموزان با هدایت غیرمستقیم و یا مستقیم مجری انجام می دهند و در حقیقت اصلی ترین مرحله ی اجرایی طرح اجرای شیوه ها است. و در فرایند اجرای شیوه ها، ضمن آشنایی دانش آموزان با مفاهیم و موضوعات، مایه های کرامتی آنان شکل می گیرد.	جلسه پنجم
آیات مرتبط با (حیا، دوستی و مدارا، عفت و غیرتمندی، چشم پوشی و صبر) در تابلو مدرسه نصب می شود. بدین منظور لازم است آیات قرآنی مرتبط با مفاهیم مدنظر برای دانش آموزان بیان شود.	جلسه ششم
قصه خوانی در بین دانش آموزان که اولین و مهمترین شیوه در اجرای طرح کرامت است چرا که جایگاه ویژه ای در یادگیری کودکان دارد. و پس از اتمام قصه، بحث و گفتگو پیرامون مفاهیم و مطالب مندرج در بخش مبانی و همچنین پیام های قصه ی واحد کار آغاز شود و زمینه ای فراهم گردد تا همه دانش آموزان اعتقادات و آرای خود را درباره ی مطالب عنوان شده بیان کنند.	جلسه هفتم
اجرای مسابقه و بازی با موضوعات طرح کرامت، در این جلسه با توجه به عنوان واحد کار و با تناسب به موضوع مسابقه و بازی هایی طراحی می شود. و معلم نیز می تواند متناسب با اوقاتی که به هر یک از واحد کار اختصاص می دهد مسابقه و بازی های دیگری به طور خلاقانه و بدیع به وسیله ی خود یل دانش آموزان طراحی و به مرحله ی اجرا درآورده و نکات مهم و جالب این مسابقات و بازی ها را در دفتر کار دانش آموزان ثبت نماید.	جلسه هشتم
در این قسمت مجری و معلم می تواند به تناسب طرح کرامت از دانش آموزان بخواهد تا فعالیت هنری اجرا کنند. بدین صورت که کار نمایشی همچون فیلم، تئاتر، پانتومیم، عکس، طراحی و خوشنویسی، هنرهای تجسمی، روزنامه دیواری تهیه و ارائه کند	جلسه نهم
زنگ تفریح: در هر یک از واحد کارها برای جذاب شدن محتوای آن ها مطالبی تحت عنوان زنگ تفریح آمده است که گاهی مطالب آن ها با موضوع واحد کار مرتبط بوده و گاهی نیز ارتباط کاملی وجود نداشته و صرفاً برای رفع خستگی و اجاد فضایی شاد و مفرح می باشد.	جلسه دهم

و در نهایت دانش آموزان آنچه در طول طرح کرامت و اجرای واحد کارها آموخته اند را در دفتر برگ شکوفه واحد کار وارد کرده و دفتر را تکمیل می کنند.

تجزیه و تحلیل داده ها در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی انجام خواهد شد و در بخش توصیفی میانگین، انحراف استاندارد و واریانس و در بخش استنباطی از آزمون تی-مستقل و تحلیل کوواریانس استفاده می گردد. نرم افزار مورد استفاده نیز SPSS 22 می باشد.

نتایج

در جدول (۲) میانگین و انحراف استاندارد نمرات بدست آمده در بین سؤالات (توانایی دریافت و ارسال پیام، کنترل عاطفی، مهارت گوش دادن، بینش نسبت به فرآیند ارتباط، ارتباط توأم با قاطعیت) در دو وضعیت پیش آزمون و پس آزمون در گروه‌های کنترل و آزمایش بیان شده است.

جدول ۲- شاخص های توصیفی مهارت ارتباطی

متغیرها	گروه های آماری	وضعیت آزمایش	تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار
توانایی دریافت و ارسال پیام	کنترل	پیش آزمون	۱۵	۲۸,۸۷	۶,۹۰
		پس آزمون	۱۵	۲۹,۵۳	۷,۰۵
	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۳۰,۲۰	۷,۸۴
		پس آزمون	۱۵	۴۰,۴۷	۲,۶۷
کنترل عاطفی	کنترل	پیش آزمون	۱۵	۳۰,۹۳	۵,۳۲
		پس آزمون	۱۵	۳۱,۹۳	۶,۲۶
	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۳۲,۰۷	۶,۰۸
		پس آزمون	۱۵	۳۹,۸۰	۳,۱۲
مهارت گوش دادن	کنترل	پیش آزمون	۱۵	۱۹,۸۷	۴,۹۸
		پس آزمون	۱۵	۲۰,۰۷	۴,۷۷
	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۲۰,۴۰	۵,۲۳
		پس آزمون	۱۵	۲۶,۵۳	۱,۶۸
بینش نسبت به فرآیند ارتباط	کنترل	پیش آزمون	۱۵	۱۵,۴۰	۳,۸۱
		پس آزمون	۱۵	۱۵,۹۳	۳,۹۴
	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۱۶,۵۳	۴,۰۰
		پس آزمون	۱۵	۲۰,۸۰	۲,۱۱
ارتباط توأم با قاطعیت	کنترل	پیش آزمون	۱۵	۱۷,۸۷	۳,۲۹
		پس آزمون	۱۵	۱۸,۲۷	۳,۸۸
	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۱۸,۲۷	۳,۷۹
		پس آزمون	۱۵	۲۳,۲۰	۱,۴۷

در جدول (۳) میانگین و انحراف استاندارد نمرات بدست آمده در بین سؤالات (مهارت‌های اجتماعی مناسب، رفتارهای غیراجتماعی، پرخاشگری و رفتارهای تکانشی، برتری طلبی، اطمینان به خود داشتن، رابطه با همسالان) در دو وضعیت پیش آزمون و پس آزمون در گروه‌های کنترل و آزمایش بیان شده است.

جدول ۳- شاخص های توصیفی مهارت اجتماعی

متغیرها	گروه های آماری	وضعیت آزمون	تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار
مهارت‌های اجتماعی مناسب	کنترل	پیش آزمون	۱۵	۶۶,۴۷	۱۰,۸۲
		پس آزمون	۱۵	۶۵,۸۷	۹,۶۴
	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۶۸,۳۳	۸,۹۰
		پس آزمون	۱۵	۷۹,۰۷	۴,۸۵
رفتارهای غیراجتماعی	کنترل	پیش آزمون	۱۵	۴۰,۷۳	۵,۹۲
		پس آزمون	۱۵	۴۰,۴۷	۵,۳۷
	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۴۱,۸۰	۵,۲۹
		پس آزمون	۱۵	۴۸,۰۷	۵,۷۳
پرخاشگری و رفتارهای تکانشی	کنترل	پیش آزمون	۱۵	۴۴,۸۰	۶,۸۸
		پس آزمون	۱۵	۴۴,۵۳	۶,۰۸
	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۴۶,۰۰	۵,۸۳
		پس آزمون	۱۵	۵۲,۹۳	۳,۹۴
برتری طلبی، اطمینان به خود داشتن	کنترل	پیش آزمون	۱۵	۲۳,۳۳	۴,۸۶
		پس آزمون	۱۵	۲۳,۴۷	۳,۷۸
	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۲۳,۷۳	۳,۸۸
		پس آزمون	۱۵	۲۷,۲۷	۳,۷۱
رابطه با همسالان	کنترل	پیش آزمون	۱۵	۳۳,۱۳	۵,۴۲
		پس آزمون	۱۵	۳۲,۷۳	۴,۷۶
	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۳۴,۱۳	۴,۳۶
		پس آزمون	۱۵	۳۹,۲۷	۲,۵۵

جدول (۴) نتیجه ۴ آزمون چند متغیره بنام‌های اثر پیلایی، لاندای ویلکز، اثر هتلینگ و بزرگترین ریشه روی را جهت معنی‌داری هر متغیر مستقل را نشان می‌دهد. در صورتی که سطح معناداری آزمون‌ها کمتر از ۰,۰۵ بدست آید، معناداری اثر آن متغیر تأیید شده است.

جدول ۴- نتایج آزمون های چند متغیره

Partial Eta Squared	سطح معناداری	F	مقدار آماره	اثرات	
۰,۹۹۳	۰,۰۰۰	۳۳۷۴,۰۳۴	۰,۹۹۲	مقدار ثابت	
۰,۹۹۳	۰,۰۰۰	۳۳۷۴,۰۳۴	۰,۰۰۸		اثر پیلایی
۰,۹۹۳	۰,۰۰۰	۳۳۷۴,۰۳۴	۱۲۲,۶۹۲		لاندای ویلکز
۰,۹۹۳	۰,۰۰۰	۳۳۷۴,۰۳۴	۱۲۲,۶۹۲		اثر هتلینگ
۰,۹۹۳	۰,۰۰۰	۳۳۷۴,۰۳۴	۱۲۲,۶۹۲	بزرگترین ریشه روی	گروه های آماری (کنترل/آزمایش)
۰,۳۷۰	۰,۰۰۰	۱۳,۴۹۲	۰,۳۲۹	اثر پیلایی	
۰,۳۷۰	۰,۰۰۰	۱۳,۴۹۲	۰,۶۷۱	لاندای ویلکز	
۰,۳۷۰	۰,۰۰۰	۱۳,۴۹۲	۰,۴۹۱	اثر هتلینگ	
۰,۳۷۰	۰,۰۰۰	۱۳,۴۹۲	۰,۴۹۱	بزرگترین ریشه روی	نوع وضعیت (پیش آزمون / پس آزمون)
۰,۳۴۸	۰,۰۰۰	۹,۱۵۴	۰,۲۵۰	اثر پیلایی	
۰,۳۴۸	۰,۰۰۰	۹,۱۵۴	۰,۷۵۰	لاندای ویلکز	
۰,۳۴۸	۰,۰۰۰	۹,۱۵۴	۰,۳۳۳	اثر هتلینگ	
۰,۳۴۸	۰,۰۰۰	۹,۱۵۴	۰,۳۳۳	بزرگترین ریشه روی	وضعیت آزمون * گروه های آماری
۰,۳۲۲	۰,۰۰۱	۷,۸۷۴	۰,۲۲۳	اثر پیلایی	
۰,۳۲۲	۰,۰۰۱	۷,۸۷۴	۰,۷۷۷	لاندای ویلکز	
۰,۳۲۲	۰,۰۰۱	۷,۸۷۴	۰,۲۸۶	اثر هتلینگ	
۰,۳۲۲	۰,۰۰۱	۷,۸۷۴	۰,۲۸۶	بزرگترین ریشه روی	

همانطور که در جدول (۴) مشاهده می‌شود، سطح معناداری آزمون برای متغیر نوع وضعیت (پیش آزمون یا پس آزمون) در هر ۴ آزمون مذکور کمتر از سطح خطای ۰,۰۵ بدست آمده است. همچنین سطح معناداری آزمون برای متغیر گروه‌های آماری (کنترل و آزمایش) در هر ۴ آزمون مذکور کمتر از سطح خطای ۰,۰۵ بدست آمده است و این یعنی نوع گروه‌های آماری نیز تأثیر گذار است و در نهایت سطح معناداری آزمون برای اثر متقابل یا همان تأثیر همزمان نوع گروه با وضعیت آزمون در هر ۴ آزمون مذکور کمتر از سطح خطای ۰,۰۵ بدست آمده است و این یعنی تأثیر همزمان نوع گروه‌های آماری و نوع وضعیت (پیش آزمون و پس آزمون) بر متغیرهای مهارت ارتباطی و مهارت اجتماعی تأثیر گذار است. بررسی تأثیر آموزش طرح کرامت بر مهارت ارتباطی و مهارت اجتماعی

جدول (۵) مهمترین نتیجه تحلیل کوواریانس چند متغیره محسوب می شود. با استناد به نتایج این جدول در خصوص اثرگذاری برنامه های آموزش کرامت بر مهارت ارتباطی، مهارت اجتماعی و مهارت ارتباطی تصمیم گیری خواهد شد.

جدول ۵- نتایج آزمون های اثرات بین آزمودنی ها

منبع تغییرات	متغیرهای وابسته	مجموع مربعات آزادی	درجه	میانگین مربعات	آماره F	سطح معناداری	اندازه اثر	توان آزمون
مدل تصحیح شده	مهارت ارتباطی	۱۴۲۷۲,۷۳۳	۳	۴۷۵۷,۵۷۸	۱۱,۵۴۰	۰,۰۰۰	۰,۳۸۲	۰,۹۹۹
	مهارت اجتماعی	۱۵۶۰۱,۶۶۷	۳	۵۲۰۰,۵۵۶	۷,۱۳۵	۰,۰۰۰	۰,۲۷۴	۰,۹۷۳
ثابت	مهارت ارتباطی	۹۲۶۰۳۵,۲۶۷	۱	۹۲۶۰۳۵,۲۶۷	۲۲۴۶,۱۰۱	۰,۰۰۰	۰,۹۷۶	۱,۰۰۰
	مهارت اجتماعی	۲۸۷۸۵۳۶,۰۶۷	۱	۲۸۷۸۵۳۶,۰۶۷	۳۹۴۹,۳۵۷	۰,۰۰۰	۰,۹۸۶	۱,۰۰۰
اثر گروه (کنترل - آزمایش)	مهارت ارتباطی	۵۸۸۰,۶۰۰	۱	۲۸۷۸۵۳۶,۰۶۷	۱۴,۲۶۳	۰,۰۰۰	۰,۲۰۳	۰,۹۶۰
	مهارت اجتماعی	۷۶۱۶,۲۶۷	۱	۵۸۸۰,۶۰۰	۱۰,۴۵۰	۰,۰۰۲	۰,۱۵۶	۰,۸۸۵
اثر وضعیت (پیش آزمون - پس آزمون)	مهارت ارتباطی	۴۸۹۶,۰۶۷	۱	۴۸۹۶,۰۶۷	۱۱,۸۷۵	۰,۰۰۱	۰,۱۷۵	۰,۹۲۳
	مهارت اجتماعی	۳۶۵۰,۴۰۰	۱	۳۶۵۰,۴۰۰	۵,۰۰۸	۰,۰۲۹	۰,۰۸۲	۰,۵۹۲
اثر همزمان وضعیت و گروه	مهارت ارتباطی	۳۴۹۶,۰۶۷	۱	۳۴۹۶,۰۶۷	۸,۴۸۰	۰,۰۰۵	۰,۱۳۲	۰,۸۱۶
	مهارت اجتماعی	۴۳۳۵,۰۰۰	۱	۴۳۳۵,۰۰۰	۵,۹۴۸	۰,۰۱۸	۰,۰۹۴	۰,۶۵۹
خطا	مهارت ارتباطی	۲۳۰۸۸,۰۰۰	۵۶	۴۱۲,۲۸۶				
	مهارت اجتماعی	۴۰۸۱۶,۲۶۷	۵۶	۷۲۸,۸۶۲				

منبع تغییرات	متغیرهای وابسته	مجموع مربعات آزادی	درجه	میانگین مربعات	آماره F	سطح معناداری	اندازه اثر	توان آزمون
کل	مهارت ارتباطی	۹۶۳۳۹۶,۰۰۰	۶۰					
	مهارت اجتماعی	۲۹۳۴۹۵۴,۰۰۰	۶۰					
کل تصحیح شده	مهارت ارتباطی	۳۷۳۶۰,۷۳۳	۵۹					
	مهارت اجتماعی	۵۶۴۱۷,۹۳۳	۵۹					

همانطور که در جدول (۴) مشاهده می شود، تأثیرگذاری نوع وضعیت (پیش آزمون و پس آزمون) بر هر دو متغیر مهارت ارتباطی و مهارت اجتماعی معنادار می باشد ($P < 0.05$). لذا اینگونه استنباط می شود که میانگین نمرات مهارت ارتباطی و مهارت اجتماعی در پیش آزمون و پس آزمون متفاوت است.

تأثیرگذاری نوع گروه آماری (کنترل و آزمایش) بر هر دو متغیر مهارت ارتباطی و مهارت اجتماعی معنادار می باشد ($P < 0.05$). یعنی بلحاظ آماری، میانگین نمرات مهارت ارتباطی و مهارت اجتماعی در گروه های کنترل و آزمایش متفاوت است.

تأثیر همزمان نوع وضعیت (پیش آزمون و پس آزمون) و نوع گروه (کنترل و آزمایش) بر مهارت ارتباطی و مهارت اجتماعی بلحاظ آماری معنادار می باشد.

جدول ۶- نتایج تحلیل فرضیات پژوهش

نتیجه	گروه		فرضیه های پژوهش
	کنترل	آزمایش	
تأیید	۱۱۵,۷۳	۱۵۰,۸۰	آموزش طرح کرامت (واحد کار حیا) برمهارت های ارتباطی دانش آموزان پایه سوم ابتدایی شهرستان گناوه تأثیر دارد.
تأیید	۱۱۹,۱۳	۱۵۱,۷۳	آموزش طرح کرامت (واحد کار دوستی و مدارا) برمهارت های ارتباطی دانش آموزان پایه سوم ابتدایی شهرستان گناوه تأثیر دارد.
تأیید	۱۱۲,۴۴	۱۲۵,۳۴	آموزش طرح کرامت (واحد کار عفت و غیرتمندی) برمهارت های ارتباطی دانش آموزان پایه چهارم ابتدایی شهرستان گناوه تأثیر دارد.
تأیید	۱۵۰,۵۲	۱۹۲,۳۰	آموزش طرح کرامت (واحد کار چشم پوشی و صبر) برمهارت های ارتباطی دانش آموزان پایه چهارم ابتدایی شهرستان گناوه تأثیر دارد.

آموزش طرح کرامت (واحد کار حیا) برمهارت های اجتماعی دانش آموزان پایه سوم ابتدایی شهرستان گناوه تاثیر دارد .	۲۱۴,۰۰	۲۲۶,۶۰	تأیید
آموزش طرح کرامت (واحد کار دوستی و مدارا) برمهارت های اجتماعی دانش آموزان پایه سوم ابتدایی شهرستان گناوه تاثیر دارد.	۱۹۵,۱۳	۲۵۰,۲۷	تأیید
آموزش طرح کرامت (واحد کار عفت و غیرتمندی) برمهارت های اجتماعی دانش آموزان پایه چهارم ابتدایی شهرستان گناوه تاثیر دارد	۲۳۰,۰۰	۲۹۳,۸۷	تأیید
آموزش طرح کرامت (واحد کار چشم‌پوشی و صبر) برمهارت های اجتماعی دانش آموزان پایه چهارم ابتدایی شهرستان گناوه تاثیر دارد	۱۹۱,۹۷	۲۲۱,۹۳	تأیید

یافته‌های تحقیق در جدول (۵) نشان می‌دهد که میانگین نمرات مهارت اجتماعی پس از اجرای برنامه‌های آموزش کرامت در گروه تحت آموزش افزایش داشته و این افزایش به لحاظ آماری نیز معنادار تشخیص داده شد. لذا اینگونه استنباط می‌شود که فرضیه های پژوهش مبنی بر اثرگذاری برنامه‌های آموزش کرامت(واحد کار چشم‌پوشی و صبر، عفت و غیرتمندی، دوستی و مدارا، حیا) در مهارت اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی با احتمال ۹۵ درصد تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر به بررسی اثربخشی آموزش طرح کرامت بر مهارت‌های زندگی (مهارت‌های ارتباطی- اجتماعی) دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان گناوه پرداخته است و با محدودیت‌هایی نیز مواجه شده است از جمله محدود و اندک بودن پژوهش‌های پیشین، به دلیل آنکه چنین پژوهشی قبلاً صورت نگرفته است لذا مقایسه نتایج این پژوهش با سایر پژوهش‌ها را مشکل و محدود ساخته است که این امر یکی از محدودیت‌ها اساسی این پژوهش بوده است همچنین تعداد محدود نمونه آماری و عدم تعمیم این نتایج به سایر مدارس از عمده محدودیت‌های این پژوهش بوده است که در نهایت نتایج زیر حاصل شده است:

نتایج نشان داد که میانگین نمرات مهارت ارتباطی پس از اجرای برنامه های آموزش طرح کرامت(واحد کار حیا) در گروه تحت آموزش مقدار ۱۵۰,۸۰ بوده است که افزایش داشته و این افزایش به لحاظ آماری نیز معنادار تشخیص داده شد. لذا اینگونه استنباط می‌شود که فرضیه فرعی اول تحقیق مبنی بر اثرگذاری برنامه‌های آموزش طرح کرامت(واحد کار حیا) بر مهارت ارتباطی با احتمال ۹۵ درصد تأیید می‌شود. می‌توان اینگونه بیان نمود که دانش آموزان در صورتی افراد مفید و کار آمدی خواهند بود که قادر باشند مسائل و مشکلات زندگی اجتماعی را از طریق ایفای نقش درست حل کنند که این مهم میسر نمی‌شود مگر آنکه در دوران طلایی و مهم تحصیل به بلوغ فکری رسیده باشند و برای زندگی پر فراز و نشیب در جامعه خویش به آمادگی بالایی دست یافته باشند. یافته های پژوهش حاضر نشان داد با آموزش بعد حیا طرح کرامت در مدرسه در کنار آموزش های رسمی و تلفیق با دروس مختلف (در گروه آزمایش با توجه به نمرات به دست آمده و همچنین رفتارهای مشاهده شده) بعد حیا دانش آموزان افزایش می‌یابد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهشگرانی همچون نهبوندی(۱۳۹۵)، محمدوند و همکاران(۱۳۹۵) و محمد داودی و راستگو(۱۳۹۲) همراستا می‌باشد.

نتایج نشان داد که میانگین نمرات مهارت ارتباطی پس از اجرای برنامه های آموزش طرح کرامت (واحد کار دوستی و مدارا) در گروه تحت آموزش مقدار ۱۵۱,۷۳ بوده است که افزایش داشته و این افزایش به لحاظ آماری نیز معنادار تشخیص داده شد. لذا اینگونه استنباط می شود که فرضیه فرعی دوم تحقیق مبنی بر اثرگذاری برنامه های آموزش طرح کرامت (واحد کار دوستی و مدارا) در مهارت ارتباطی با احتمال ۹۵ درصد تایید می شود این نتیجه را می توان اینگونه تفسیر نمود که یکی از شیوه های اثربخش آموزش دوستی و مدارا محول کردن کارهای روزانه به دانش آموزان است. این وظایف باید فرصت هایی را برای دانش آموزان فراهم کند تا احساس یاری رساندن به دیگران در او به وجود آید، افزون بر این در چنین شرایطی قوانین و پیامدها نیز باید برای دانش آموزان تعیین شوند. تأثیر مثبت ارائه ی چنین فرصتی به دانش آموزان این خواهد بود که وقتی آنان درک کنند توانسته اند حتی کوچک ترین کمکی برای دیگران باشد، نسبت به خود احساس مثبت پیدا می کند و پیامد داشتن چنین احساسی ایجاد حس ارزشمندی در اوست و با توجه به این امر که حس ارزشمندی و عزت نفس در ارتباط تنگاتنگ با هم قرار دارند در نهایت مهارت های ارتباطی آنان نیز تقویت می گردد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهشگرانی برقی و گروسی (۱۳۹۶) همراستا می باشد.

نتایج نشان داد که میانگین نمرات مهارت ارتباطی پس از اجرای برنامه های آموزش طرح کرامت (واحد کار عفت و غیرتمندی) در گروه تحت آموزش مقدار ۱۲۵,۳۴ بوده است که افزایش داشته و این افزایش به لحاظ آماری نیز معنادار تشخیص داده شد. لذا اینگونه استنباط می شود که فرضیه فرعی سوم تحقیق مبنی بر اثرگذاری برنامه های آموزش طرح کرامت (واحد کار عفت و غیرتمندی) در مهارت ارتباطی با احتمال ۹۵ درصد تایید می شود. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهشگرانی همچون نهانودی (۱۳۹۵)، محمدوند و همکاران (۱۳۹۵) و محمد داودی و راستگو (۱۳۹۲) همراستا می باشد.

نتایج نشان داد که میانگین نمرات مهارت ارتباطی پس از اجرای برنامه های آموزش طرح کرامت (واحد کار چشم پوشی و صبر) در گروه تحت آموزش مقدار ۱۹۲,۳۰ بوده است که افزایش داشته و این افزایش به لحاظ آماری نیز معنادار تشخیص داده شد. لذا اینگونه استنباط می شود که فرضیه فرعی چهارم تحقیق مبنی بر اثرگذاری برنامه های آموزش طرح کرامت (واحد کار چشم پوشی و صبر) در مهارت ارتباطی با احتمال ۹۵ درصد تایید می شود. به عبارتی دیگر میزان مهارت های ارتباطی دانش آموزان از دو جهت دارای اهمیت است از یک جهت مدرسه هنگامی موفق است که در آن دانش آموزان به خوبی با یکدیگر ارتباط برقرار نموده و به شکل مؤثری در جهت رسیدن به اهداف مشترک همکاری کنند و این هماهنگی و تلاش جز در برقراری یک نظام ارتباطی مؤثر در سایه چشم پوشی و صبر امکان پذیر نخواهد بود و این امر میسر نخواهد شد مگر با اجرای مؤثر طرح کرامت چشم پوشی و صبر در تقویت مهارت های ارتباطی دانش آموزان. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهشگرانی برقی و گروسی (۱۳۹۶) همراستا می باشد.

نتایج نشان داد که میانگین نمرات مهارت اجتماعی پس از اجرای برنامه های آموزش کرامت (واحد کار حیا) در گروه تحت آموزش مقدار ۲۲۶,۶۰ بوده است که افزایش داشته و این افزایش به لحاظ آماری نیز معنادار تشخیص داده شد. لذا اینگونه استنباط می شود که فرضیه فرعی پنجم تحقیق مبنی بر اثرگذاری برنامه های آموزش کرامت (واحد کار حیا) در مهارت اجتماعی با احتمال ۹۵ درصد تایید می شود. به عبارتی رشد آگاهی ها و مهارت های عقلانی لازم برای شناخت واحد حیا

باتوجه به خلق و خوی متفاوت دانش‌آموزان از اصول اساسی بوده و بایستی در طرح کرامت به آن توجه شود چراکه منجر به افزایش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان از جمله مقابله با استرس، حل مسئله، تصمیم‌گیری می‌شود. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهشگرانی عرب نیا و مشتاقی (۱۳۹۴) همراستا می‌باشد.

نتایج نشان داد که میانگین نمرات مهارت اجتماعی پس از اجرای برنامه‌های آموزش کرامت (واحد کار دوستی و مدارا) در گروه تحت آموزش مقدار ۲۵۰٫۲۷ بوده است که افزایش داشته و این افزایش به لحاظ آماری نیز معنادار تشخیص داده شد. لذا اینگونه استنباط می‌شود که فرضیه فرعی ششم تحقیق مبنی بر اثرگذاری برنامه‌های آموزش کرامت (واحد کار دوستی و مدارا) در مهارت اجتماعی با احتمال ۹۵ درصد تایید می‌شود به عبارتی شرط اساسی برای پذیرش کار، دوستی و مدارا رشد اجتماعی دانش‌آموزان است. منظور از رشد اجتماعی این است که دانش‌آموزان پس از آموزش بتوانند در جامعه اظهار نظر، ایفای نقش و انتقادهای سازنده کنند و مهارت‌های اجتماعی، هم‌چنین روحیه گروه‌گرایی دانش‌آموزان و در پی آن حس همکاری و مشارکت تقویت شود. نتیجه رشد اجتماعی همانا مهارت اجتماعی دانش‌آموزان است و مهارت اجتماعی استعدادی است که باعث بروز رفتارهایی می‌شود که به صورت مثبت یا منفی تقویت می‌شوند. این مهارت‌ها می‌توانند در روابط آدمی با دیگران نتایج مثبت و موفقیت‌آمیزی به وجود آورند نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهشگرانی عرب نیا و مشتاقی (۱۳۹۴) همراستا می‌باشد.

نتایج نشان داد که میانگین نمرات مهارت اجتماعی پس از اجرای برنامه‌های آموزش کرامت (واحد کار عفت و غیرتمندی) در گروه تحت آموزش مقدار ۲۹۳٫۸۷ بوده است که افزایش داشته و این افزایش به لحاظ آماری نیز معنادار تشخیص داده شد. لذا اینگونه استنباط می‌شود که فرضیه فرعی هفتم تحقیق مبنی بر اثرگذاری برنامه‌های آموزش کرامت (واحد کار عفت و غیرتمندی) در مهارت اجتماعی با احتمال ۹۵ درصد تایید می‌شود. به عبارتی مهارت‌های اجتماعی به عنوان مجموعه‌ای از توانایی‌ها مطرح شده که یک فرد بتواند روابط اجتماعی مثبت و مفید را آغاز و حفظ نماید، دوستی و صمیمیت با همسالان را گسترش دهد، سازگاری رضایت‌بخشی را در مدرسه ایجاد کند، به افراد اجازه دهد که خود را با شرایط وفق دهند و تقاضاهای محیط اجتماعی را بپذیرند و اجرای طرح کرامت منجر به افزایش این مهارت‌ها خواهد شد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهشگرانی محمدوند و همکاران (۱۳۹۵) همراستا می‌باشد.

نتایج نشان داد که میانگین نمرات مهارت اجتماعی پس از اجرای برنامه‌های آموزش کرامت (واحد کار چشم‌پوشی و صبر) در گروه تحت آموزش مقدار ۲۲۱٫۹۳ بوده است که افزایش داشته و این افزایش به لحاظ آماری نیز معنادار تشخیص داده شد. لذا اینگونه استنباط می‌شود که فرضیه فرعی هشتم تحقیق مبنی بر اثرگذاری برنامه‌های آموزش کرامت (واحد کار چشم‌پوشی و صبر) در مهارت اجتماعی با احتمال ۹۵ درصد تایید می‌شود به عبارتی می‌توان گفت که هر فردی در زندگی اجتماعی مجبور به برقراری ارتباط و تعامل با دیگران است. این تعامل و ارتباط نیز تا حد زیادی به نوع نگاه و نگرش او به دنیای پیرامونش بستگی دارد. سبک زندگی در واقع بیانگر درک و شناخت فرد از موقعیت و محیطی است که در آن زندگی می‌کند. مدرسه به عنوان نهاد رسمی تعلیم و تربیت وظیفه دارد با توجه به تغییر و تحولات جامعه جهانی و تنوع

نیازها و انتظارت، مهارت هایی را به دانش آموزان آموزش دهد تا آنان بتواند درک درستی از نقش و جایگاه خود در زندگی فردی و اجتماعی پیدا کنند نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهشگرانی عرب نیا و مشتاقی (۱۳۹۴) همراستا می باشد. براساس نتایج پیشنهاد می شود که یک بازنگری در طرح کرامت صورت گیرد. در وهله نخست، مبانی نظری قوی و بومی برای آن تدوین و تغییرات برای مبانی نظری استوار شود. همچنین به منظور تدوین مبانی نظری بومی، ارتباط طرح با اسناد بالادستی بررسی و متناسب سازی شود. همچنین در انتخاب محتوا، تعداد مضامین ارزشی و اخلاقی محدودتر شود و این مضامین با چالش های اخلاقی موجود در جامعه امروز ایران متناسب گردد. و اهداف و محتوای برنامه تربیت اخلاقی طرح کرامت به گونه های تنظیم شود که دانش آموزان بتوانند در زندگی و محیط واقعی (جامعه کنونی ایران و جهان) از توانایی های کسب شده برای اعتلای زندگی خود بهره ببرند.

منابع

- آقازاده، محرم؛ رضایی، اکبر؛ کردستانی، فرشته؛ احتشامی تبار، اکرم؛ و آیتی، محسن (۱۳۸۴). بررسی ویژگی های انسان مطلوب نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران در افق بیست ساله. تهران: مؤسسه پژوهشی برنامه ریزی درسی و نوآوری های آموزشی، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.
- آقازاده، محرم (۱۳۸۰) بررسی میزان پوشش اهداف رفتاری برنامه ای طرح کرامت در کتاب های درسی دوره ابتدایی (طرح پژوهشی) معاونت پرورشی، دفتر توسعه و برنامه ریزی امور پرورشی.
- احمدی فدافن، زهرا؛ نودهی، حسن؛ اکبری، احمد (۱۳۹۷)، بررسی تأثیر آموزش مهارت های زندگی بر امیدواری در دانش آموزان پسر پایه ی پنجم شهرستان کاشمر سال تحصیلی ۹۵-۹۶، دومین کنگره بین المللی و سومین کنفرانس توانمندسازی جامعه در حوزه علوم انسانی و مطالعات تربیتی، تهران، مرکز توانمندسازی مهارت های فرهنگی و اجتماعی جامعه. صص ۱۱-۱.
- ارجمندنی، علی اکبر؛ غیائی ندوشن، سعید؛ خوشنام، مژگان؛ و مقیمیان شیاده، مانده (۱۳۹۰). فراتحلیل پژوهش های انجام شده در حوزه آداب و مهارت های زندگی در ایران. نشریه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۱۲(۴)، ۱۰۵-۱۴۶.
- برقی، رسول، و گروسی، ندا (۱۳۹۶). بررسی تأثیر آموزش آداب و مهارت های زندگی (طرح کرامت) بر سلامت روحی، روانی، اعتماد و عزت نفس دانش آموزان دوره ابتدایی، پنجمین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره و آموزش در ایران، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.
- بندک، موسی؛ ملکی، حسن؛ عباس پور، عباس؛ ابراهیمی قوام، صغری (۱۳۹۳). بررسی تأثیر آموزش مهارت های زندگی بر خلاقیت دانش آموزان. فصلنامه علمی- پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۱(۴)، ۱۸۹-۲۰۰.
- جلیلی آبکنار، سمیه (۱۳۸۹). آموزش مهارت های اجتماعی. مجله تعلیم و تربیت استثنایی، شماره ۱۰۴، ۷۲-۶۶.
- جهانپور، علی محمد، و فکوری، حسین (۱۳۹۳). ارزیابی طرح آموزش مهارت های زندگی (طرح کرامت) بر بهداشت روانی و اعتماد به نفس دانش آموزان دوره ی اول و دوم ابتدایی شهرستان رشتخوار از دیدگاه مدیران و معاونین آموزشی و معلمان (آموزگاران) ابتدایی. همایش ملی علوم تربیتی و روانشناسی.
- حسنی، محمد (۱۳۹۴). بررسی نقد و چهارچوب نظری طرح کرامت در دوره ی دبستان. دو فصلنامه علمی- ترویجی علوم تربیتی از دیدگاه اسلام، سال سوم، شماره ۵، ۵۳-۲۱.

- حامی کارگر، مظاهر (۱۳۸۸) بررسی میزان تحقق اهداف طرح کرامت در مدارس ابتدایی کشر (طرح پژوهشی) وزارت آموزش، و پرورش، معاونت آموزش و نوآوری .
- خضری، آنهیتا (۱۳۹۳). آموزش مهارت‌های اجتماعی به دانش‌آموزان با نیازهای ویژه در نظام آموزش فراگیر، نشریه تعلیم و تربیت استثنایی، جلد ۱، شماره ۱۰۹، ۸۴-۷۸.
- خسروجردی، محسن (۱۳۹۷). اهمیت یادگیری مهارت‌های ارتباطی در دوران مدرسه و دانشگاه. بازیابی شده از سایت موسسه فرهنگی رهپویان دانش و اندیشه. <http://rahpooyan.ir/>
- سبزواری، مریم، لیاقتدار، محمدجواد، و عابدی، احمد (۱۳۹۴). مقایسه ابعاد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی مدارس غیردولتی بدون کیف و دولتی شهر اصفهان. فصلنامه علمی پژوهشی رویکردهای نوین آموزشی اصفهان، (۱) ۱۰، شماره ۲۱، ۱۲۰-۱۰۵.
- ساده، زهرا (۱۳۹۴). نقش طرح کرامت در فراگیری آداب زندگی دانش‌آموزان دختر پایه اول شهر قاین. مجموعه مقالات همایش ملی آموزش ابتدایی. دوره اول، ۳۵۹۴-۳۵۸۶.
- سعادت، موسی، و دهقان دهنوی، گلناز (۱۳۹۳). روش‌های آموزش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان در مدارس. نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی، مرودشت، شرکت اندیشه سازان مبتکر جوان.
- عرب نیا، مریم و سعید مشتاقی، (۱۳۹۴)، تأثیر آموزش بعد اجتماعی طرح کرامت بر افزایش مهارت‌های زندگی شهروندی دانش‌آموزان، اولین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی و علوم تربیتی، شیراز، موسسه عالی علوم و فناوری حکیم عرفی شیراز، صص ۱-۶.
- عربگل، فریبا؛ محمودی قرائی، جواد؛ و حکیم شوشتری، میترا (۱۳۸۴). اثر برنامه آموزش مهارت‌های زندگی بر عملکرد دانش‌آموزان سال چهارم دبستان. تازه‌های علوم شناختی، (۷) ۳، ۵۱-۵۷.
- قبری شهواری، محسن؛ سکینه جنگچی مینایی؛ سمیه جنگچی مینایی؛ فاطمه کمالی و بلقیس زاکری، ۱۳۹۷، بررسی میزان همخوانی واحدهای کارتعریف شده طرح کرامت با محتوای کتب هدیه‌های آسمان دوره ابتدایی، چهارمین همایش علمی پژوهشی استانی از نگاه معلم، میناب، آموزش و پرورش شهرستان میناب. صص ۱-۸.
- عمید، علی اکبر و کبری عسکری زیارتی، (۱۳۹۷)، چگونه توانستم با اجرای طرح کرامت در بین دانش‌آموزان کلاس ششم دبستان وحدت (۲) گلند فخرآباد پرخاشگری را در آن‌ها کاهش دهم، کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت، روانشناسی، حقوق و مطالعات فرهنگی - اجتماعی، خوی، دانشگاه آزاد اسلامی زرکان - آموزش عالی علامه خویی وابسته به وزارت علوم تحقیقات و فناوری، صص ۱۷-۱.
- یوسفی افراکتی، ربابه (۱۳۹۱). میزان موفقیت آموزش آداب و مهارت‌های زندگی (طرح کرامت) بر کسب توانایی مهارت حل مسئله دانش‌آموزان از دیدگاه معلمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی.
- گیلک، مهناز (۱۳۸۵). آموزش مهارت‌های زندگی از طریق فعالیت‌های مکمل و فوق برنامه. مجله پیوند، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره ۳۱۸، ۴۵-۳۹.
- مؤمنی مهموئی، حسین؛ تیموری، سعید؛ و رحمان پور، محمد (۱۳۹۰). بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر سلامت روان و عزت نفس دانش‌آموزان دختر پایه پنجم مقطع ابتدایی. فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی، (۶) ۴، ۹۱-۱۱۲.

- محمد داودی، امیر حسین و کبری راستگو، ۱۳۹۲، تأثیر عامل مدیریت در اجرای مطلوب طرح آموزش آداب و مهارت های زندگی اسلامی (طرح کرامت) در مدارس ابتدایی از دیدگاه معلمان زرنديه، اولین کنفرانس بین المللی حماسه سیاسی (با رویکردی بر تحولات خاورمیانه) و حماسه اقتصادی (با رویکردی بر مدیریت و حسابداری)، رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن. صص ۱-۱۰.
- محمدوند، فرحناز؛ فریبا ایرانی و محرمعلی خدابنده، ۱۳۹۵، بررسی میزان اثر بخشی اجرای طرح کرامت (اخلاقی، اسلامی) بر یادگیری مهارت های زندگی در بین دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی شهرستان نقده، ماهنامه «علوم انسانی اسلامی» ۱ (۱۱). صص ۱-۱۶.
- نهبوندی، رستم (۱۳۹۵). بررسی رابطه ی بین طرح کرامت و مهارت های زندگی دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی در شهر خوی. چهارمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، موسسه آموزش عالی مهر اروند، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار
- Matson, J.L., Fee, V.E, Coe, D.A., & Smith, D. (2000). A social skills program for developmentally delayed preschoolers. *Journal of Clinical Child Psychology*, 20(4), 428-433.

Investigating the Effectiveness of Teaching Dignity Plan on Life Skills (Communication-Social Skills) Genaveh Elementary School Students

Dr. Minoo Tabatabai¹, Dr. Nafiseh Rafiei², Azadeh Diri³

Abstract

The purpose of this study was to investigate the effectiveness of dignity plan training on the skills of elementary school students in Genaveh. The present research is semi-experimental in terms of method according to the type of research design and applied in terms of purpose. The statistical population of the present study was all third and fourth grade female students of elementary school in 1399-1398 in Genaveh, Bushehr province. Using the available sampling method, a sample of 30 people was selected and then divided into two groups of 15 experimental and 15 control. In this study, two standard questionnaires of social skills Matson (1983) and communication skills of Queen Dam (CSTR) (2004) have been used. Data were analyzed by SPSS software version 22 with independent t-test and analysis of covariance. The results showed that the effect of statistical group type on both communication skills and social skills was significant ($P < 0.05$). Also, after the implementation of the dignity plan, the amount of communication skills has increased and the amount of social skills has also increased after the implementation of the dignity plan. Therefore, the implementation of the dignity plan leads to the improvement of social and communication skills among students, and it is suggested that this plan be implemented among students of all levels.

Keywords: Dignity Plan, Life Skills, Communication Skills, Social Skills

¹ Assistant Professor, Department of Humanities, Fooladshahr Branch, Payame Noor University, Fooladshahr, Iran

² Assistant Professor, Department of Humanities, Pirbakran Branch, Payame Noor University, Pirbakran, Iran

³ M.Sc. Student of Educational Sciences, Department of Humanities, Isfahan Branch, Payame Noor University, Isfahan, Iran (Author in charge)